

Ik zit op de logeerclub samen met mijn vriendje. Ik logeer bij hem en hij bij mij. En samen ook op andere plekken. We zien elkaar heel vaak. Ik vind het soms leuk en soms niet omdat mijn vriend regeltjes heeft.

groep 4

Ieder kind heeft iets te vertellen

Betekenisvol taalonderwijs vanuit de eigen ervaring van kinderen

Merlijn Wentzel

Een taalronde is een doordachte opbouw van taalwerkvormen, waarbij alle taaldomeinen in samenhang aan bod komen: vertellen, luisteren, schrijven, lezen en taalbeschouwing. Het belangrijkste uitgangspunt is: ieder kind heeft iets te vertellen. Vanuit betrokkenheid, vanuit de behoefte om ervaringen te delen komen kinderen tot het schrijven van rijke, persoonlijke teksten. In dit artikel lees je hoe de taalronde in z'n werk gaat, wat de belangrijkste principes achter de taalronde zijn en welke aspecten de kwaliteit bepalen.

Het is maandagochtend, half elf. De klas komt terug van het buitenspelen en de kinderen kiezen één voor één met hun stoel een plek in de kring. Als iedereen zit kan de taalronde beginnen. "Noem één ding dat je ziet als je thuis uit het raam kijkt" zegt Hieke, consulent Taalvorming

die een voorbeeldjes geeft. Ze begint zelf en gaat dan het rijtje af: "Mijn kat" zegt Naomie. "Een molen" zegt de jongen naast haar. "De burens op hun trampoline" zegt Mattis. Er verschijnen meteen een paar kleine doorkijkjes in de kinderlevens van deze groep 3/4 in Amsterdam.

Iedereen leert taal door taal te gebruiken en taal is bedoeld om met anderen te communiceren. Taalvorming gebruikt deze kern als uitgangspunt van haar werkwijze. In een taalronde wordt altijd verteld en geschreven over eigen ervaringen van kinderen. Kleine gebeurtenissen en situaties uit het dagelijks leven die ze zelf hebben meegemaakt. Voordeel hiervan is dat iedereen dergelijke ervaringen heeft. Het vertellen in de kring en het veelvuldig stellen van de vraag 'Wie heeft dat ook?' brengt kinderen op verhaal. De opbouw met een afwisseling van vertellen, luisteren en vragen stellen helpt kinderen om in kleine stapjes tot een geschreven tekst te komen.

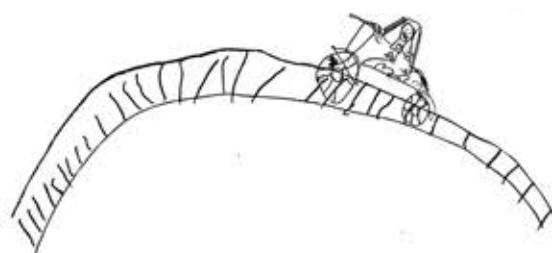
Hond

Daar was ik dan. Aan het voetballen op het gras. Het was een heldere middag in het park. Er liep een man het park in met een hond, maar niet zomaar een hond. Nee, het was een grote, brede, zwarte hond met witte stippen. 'Aaaaah', die hond zat aan een touw, maar die man liet hem per ongeluk los en hij rende naar de bal. Ik rende zo hard als ik kon naar de glijbaan en de hond bleef maar blaffen en grommen: 'Grrrrr... Waf'. Het baasje nam hem mee naar huis en ik kon weer door voetballen.

brugklas vmbo

Doordat in een taalronde vertellen voorafgaat aan schrijven en eigen ervaringen de basis zijn, wordt schrijven laagdrempeliger. "Ik vind schrijven nu veel makkelijker" zegt een jongen in de brugklas van het praktijkonderwijs. "Normaal weet ik nooit wat ik moet schrijven of vind ik het onderwerp niet leuk, maar nu heb ik al iets in mijn hoofd".

In de groep 3/4 in Amsterdam gaat het over dingen die gebeurden bij of met een brug. Om de kinderen op ideeën te brengen vertelt Hieke een eigen verhaal, over een heel laag bruggetje waar ze onderdoor gevaren is. Ze moest heel diep bukken, bijna gaan liggen in de boot om eronderdoor te kunnen. Bij verschillende kinderen schieten de vingers de lucht in: "Dat heb ik ook gehad!". Een paar kinderen vertellen hoe dat ging.

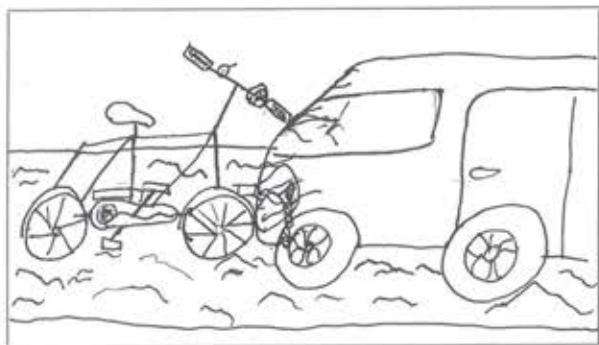
groep 3

Dan gaat Hieke verder, om ook andere ervaringen op en rond bruggen naar boven te halen. "Wie heeft er wel eens iets anders meegemaakt bij een brug?". Dat is het moment voor Fenna om haar vinger op te steken. "Ik moest over een bruggetje fietsen. Ik moest tussen de planken blijven en dat was heel smal. Mijn stuur ging heel erg wiebelen. Papa wilde helpen en gaf me een duw. Maar omdat ik niet goed kon sturen, reed ik na de brug in de berm".

Hieke gaat net zolang door met vragen stellen en 'ingangen' aanreiken tot ze het idee heeft dat ieder kind in de kring een ervaring heeft om over te vertellen en te schrijven.

Een taalronde wordt naar eigen inzicht opgebouwd, waarbij op elk moment stappen kunnen worden toegevoegd of weggelaten, afgestemd op de behoefte,

omstandigheden en leerdoelen van de groep waar je mee werkt. En er kunnen vervollessen aan gekoppeld worden zoals een tekstbespreking of het schrijven van een tweede versie. In de bovenbouw van de basisschool kunnen als vervolgopdracht ook genreteksten geschreven gaan worden zoals een betoog, poëzie, een instructie of een verslag.

nieuwkomersgroep

Tijdens de techniek periode doet leerkracht Jolijn in de eerste week een taalronde over 'een keer dat je iets niet open kreeg'. Kinderen vertellen levendig over verpakkingen van koekjes en vleeswaren die je eerst niet open krijgt en dan ineens helemaal openscheuren waardoor alles eruit valt. Of een pot jam die je niet open krijgt en wat je dan allemaal doet om het toch voor elkaar te krijgen. Het is allemaal heel herkenbaar en iedereen heeft er wel een verhaal bij. Later in deze themaperiode maken de kinderen een eigen uitvinding en moeten ze daar een gebruiksaanwijzing bij schrijven. De eerdere gesprekken over dingen die niet (of juist te snel) opengaan en de kaders die ze meekrijgen voor een instructietekst helpen hen om na te denken over wat er in een goede gebruiksaanwijzing moet komen.

De rol van de leerkracht

De structuur van de werkwijze (zoals hierboven beschreven) is eenvoudig en voor elke leerkracht te hanteren. De kwaliteit wordt vooral bepaald door de manier waarop het proces begeleid wordt. De kunst van het begeleiden van een goede taalronde zit in een aantal factoren:

- Het kiezen en vasthouden van een geschikt onderwerp;
- Het stellen van vragen en doorvragen waardoor er levendige uitwisseling ontstaat;
- Het creëren van een sfeer van nieuwsgierigheid en interesse waardoor kinderen betrokken raken op elkaar.

Ik wou springen maar

Ik kan al heel goed skiën. Ik hou veel van die bergjes waar je op springt. Op een dag ging ik er daar weer skiën. Eerst was er een klein bergje, daarna een groot bergje en weer een klein bergje en een hele scherpe bocht waar ik bijna uitvloog. Ik maakte me gelukkig klein want anders viel ik. Daarna kwam er weer een klein bergje en daar stond er een bordje met SLOW!! Er was daar een hoge heuvel waar ik op wou springen en je weet vast wat er gebeurde.... Ik wou springen maar ik viel.

groep 7

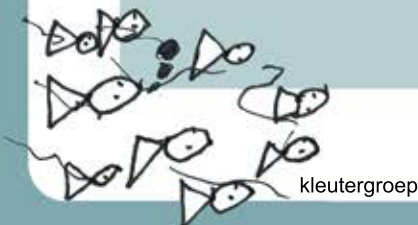

Basisopbouw van een taalronde

Een taalronde bestaat uit de volgende basiswerkvormen:

1. Een snelle ronde waarin elk kind één woord zegt (bijvoorbeeld: een ding wat je ziet als je thuis uit het raam kijkt). Deze snelle ronde helpt kinderen om mee te doen. Als je eenmaal één keer je stem hebt laten horen (letterlijk), zul je de rest van het gesprek makkelijker deelnemen. Door je stem te laten horen ben je er en ben je gezien.
2. De introductie van het onderwerp. Door een eigen ervaring van de leerkracht, door iets voor te lezen, door een spelletje, met een voorwerp, een kunstwerk of een filmpje maak je duidelijk wat het onderwerp van de taalronde is.
3. De kriskras-ronde of vertelronde, waarin verschillende kinderen in de kring hun ervaringen delen. De leerkracht stimuleert vertellen ("Wie heeft dat ook?") en reikt verschillende 'ingangen' bij het hoofdonderwerp aan om kinderen op verhaal te brengen. In de kriskras-ronde kunnen ook bepaalde vaardigheden van de taalronde worden voorgedaan en geoefend. Zoals vragen stellen, luisteren zodat je het voor je kunt zien, gedetailleerd vertellen.
4. Lijstje maken. Kinderen tekenen of schrijven een aantal verschillende momenten /situaties op, binnen het centrale onderwerp, waarover ze zouden willen vertellen en schrijven. Hieruit kiezen ze er later één. Het lijstje geeft kinderen het gevoel dat zij ook iets te vertellen hebben en maakt de stap naar het kiezen van een onderwerp voor een tekst of tekening makkelijker.
5. Tweetalgesprek. Elk kind vertelt aan het kind naast zich over de ervaring die hij gekozen heeft uit het lijstje. De ander luistert en stelt vragen om de ervaring van zijn klasgenoot 'voor zich te kunnen zien', als in een film of op een foto.
6. Schrijven en/of taaltekenen. De kinderen schrijven een tekst. Ze krijgen de opdracht het moment waarover ze zojuist verteld hebben op te schrijven. Alleen dat moment, maar wel zo precies mogelijk. Jonge kinderen die nog niet kunnen schrijven, maken een tekening waarbij de leerkracht bijschrijft.
7. Voorlezen. De teksten van de kinderen worden voorgelezen.

.... Op het veld gaan we de warming-up doen. We geven de tegenstander een soort van high-five maar dan met je stick. We staan klaar en zodra we de harde fluit horen, beginnen we te spelen.....

groep 6

Luisteren naar elkaar wordt leuker als kinderen iets persoonlijks vertellen en als ze precies vertellen. Als een kind, bijvoorbeeld in de weekendkring, vertelt 'Ik was naar het zwembad en dat was leuk' wordt het al snel saai. Het is te algemeen. Zeker bij een aantal van dit soort verhalen op een rij. Maar als het bijvoorbeeld gaat over 'een keer dat je iets eerst niet durfde en daarna wel' en een kind vertelt hoe hij op de hoge duikplank stond en niet durfde te springen terwijl zijn moeder beneden stond en zei 'Je kan het wel', ontstaat er al snel herkenning (o ja dat heb ik ook gehad!) en interesse (hoe ging het verder?). De keuze van het onderwerp heeft veel invloed op de betrokkenheid en het gemak en de diepgang waarmee kinderen vertellen.

Ik kom de klas binnen met mijn winterjas nog aan. Ik vertel aan de kinderen dat het mijn lievelingsjas is, maar dat hij al oud aan het worden is. Ik laat de rafels aan de mouwen zien en de slijtplekken. Eigenlijk vind ik dat ik de jas niet meer aan kan, maar ik vind hem zo fijn.

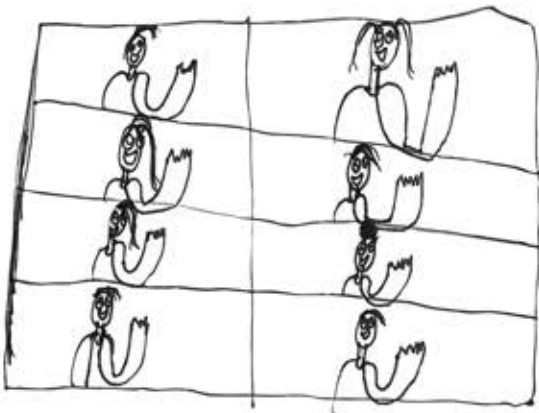
"Wie heeft dat ook weleens gehad: een kledingstuk dat je heel graag droeg maar wat kapotging of te klein werd?" vraag ik aan de kinderen en meteen schieten de vingers de lucht in.

Als de vingers de lucht in schieten nadat je een 'wie-heeft-dat-ook-vraag' hebt gesteld, is dat een teken dat het onderwerp aanslaat. Een belangrijk criterium voor een onderwerp voor een taalronde is dat ieder kind uit je klas er ervaring mee heeft. Dat betekent dat het onderwerp niet te smal moet zijn. Als je het wil hebben over 'een keer dat je naar het ziekenhuis ging' is de kans groot dat een aantal kinderen dat nog nooit meegemaakt heeft en dus niet mee kan praten. Je kan het onderwerp dan beter iets breder maken, zoals bijvoorbeeld: 'een keer dat je pijn had'. Dat heeft iedereen weleens gehad. Fijne onderwerpen voor taalrondes zijn alledaags, niet te groot en er moet ook wat aan te beleven zijn. Zoals 'welke regels zijn er en hoe probeer je er onderuit te komen' Of 'een keer dat je voor iemand opkwam'.

Het is inspirerend om een taalronde met collega's voor te bereiden. Door bij hen op te halen aan welke ervaringen zij denken bij een bepaald onderwerp, door samen te brainstormen over wat er nog meer bij hoort, kom je op meer ideeën en wordt het onderwerp rijker. Dan blijkt ineens dat een collega bij het onderwerp feesten denkt aan 'een feestje waar je helemaal geen zin in had maar dat toch leuk werd'. Hoe rijker het onderwerp en je voorbereiding, hoe groter de kans dat de

kinderen zich in het onderwerp herkennen en er veel verschillende ervaringen worden verteld, waardoor het interessant blijft.

Tegen leerkrachten die we begeleiden zeggen we regelmatig: “Tijdens een taalronde hoef je even geen les te geven”. In een taalronde ben je erop gericht de kinderen zoveel mogelijk te laten vertellen, over dingen die zij zelf hebben meegemaakt. Dat betekent dat het kind de expert is, want die heeft het meegemaakt. Het helpt kinderen om vrij te vertellen als er zo min mogelijk ‘goed’ en ‘fout’ is. Zowel op het gebied van de taalvaardigheid als op moreel gebied.

groep 6

Tijdens een taalronde op een praktijkschool praten we over ervaringen tijdens het digitale thuisonderwijs in coronatijd. Een jongen vertelt levendig hoe hij zijn camera uitzette tijdens de les om zo beneden nog even een broodje te kunnen halen voor het ontbijt. Een andere jongen vertelt dat hij soms ongemerkt zat te gamen onder de les.

De leerkracht moet zich inhouden om niet op dat moment een gesprek aan te knopen over de vraag of het verstandig is om tijdens de les iets anders te gaan doen. Natuurlijk is dat een belangrijk gesprek, maar het stukt ook meteen de spontaniteit om erover te vertellen. Tijdens een taalronde sta je als leerkracht in de nieuwsgierige stand. In bovenstaand voorbeeld hebben we dus vooral doorgevraagd: hoe deed je dat dan, hoelang bleef je weg, wat gebeurde er als je dan een beurt kreeg... En soms komt ‘de wijze les’ dan vanzelf. Naar aanleiding van deze laatste vraag vertelde hij dat hij dan vaak niet wist waar ze waren als hij een beurt kreeg. Zijn tekst eindigde met de zin: ‘Word niet als mij, want dan leer je niet goed en dat is zonde voor later’.

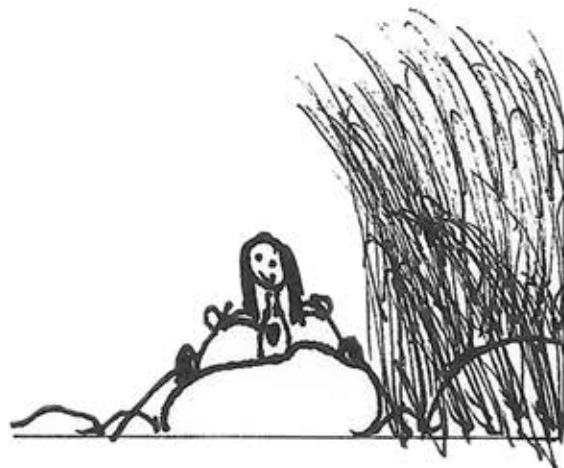
Ook te veel nadruk op foutloos spreken en schrijven kan het proces van (willen) vertellen en delen in de weg zitten. Zeker in de eerste versie van een tekst geven we geen aanwijzingen voor spelling, omdat dat voor sommige kinderen een drempel kan opwerpen die maakt dat ze veel terughoudender gaan schrijven, bepaalde woorden gaan vermijden en daardoor juist een ‘armere’ tekst schrijven. In een tweede versie kan soms een bepaalde spellingcategorie wel meegenomen worden. Mondeling taalgebruik wordt ontwikkeld doordat de leerkracht correcte taal teruggeeft. In een taalronde ben je vooral uit op ervaring en uitwisseling. Daardoor stel je andere vragen.

Taalrondes maken kinderen taalrijker en sociaal vaardiger

Taalrondes zijn een manier om te werken aan mondelinge en schriftelijke taalontwikkeling in samenhang. Door eigen ervaringen als uitgangspunt te nemen en leerlingen te helpen hierover te praten, tekenen en schrijven, komt iedereen op eigen niveau tot taalproductie. Leerlingen zijn zo gemotiveerd om hun ervaringen te delen dat ze alle taal die ze hebben inzetten om hun verhaal over te brengen. Ook als ze nog maar weinig (Nederlandse) taal tot hun beschikking hebben omdat ze nog jong zijn of het Nederlands als tweede taal hebben. In een taalronde leren kinderen beter vertellen, luisteren, lezen en schrijven. Door in te zoomen op een specifiek moment en de details van deze ervaring, gaan kinderen preciezer vertellen en meer bijvoeglijke naamwoorden gebruiken. Hun taal wordt rijker en de woordenschat groter. Een taalronde is een geschikte context voor impliciete taalverwerving: taal leren door taal te gebruiken.

"Ik ervaar hoe kinderen hun ei kwijt kunnen als ze echt hun eigen teksten gaan schrijven. De verwondering, trots, blijdschap, groei. Top."

Patty Roos, leerkracht groep 7

We gingen varen toen het super warm was. Maar toen mijn vriendin en ik onder de brug kwamen, was daar een zwaan. Hij was groot en hij duwde ons naar het riet. We raakten verstrikt in het riet. Mijn vriendin probeerde ons los te laten komen. Maar ze leunde iets te ver naar links en we vielen om. Zij verdronk bijna, maar ik dook onder water en pakte haar vast en zwom naar boven. We pakte de peddels op en op een omgedraaide boot voeren we terug naar het huis van mijn vriendin. Daarna speelden we veilig verder op de kant.

groep 7

Op een school in Nijmegen is onderzocht wat het effect van de taalronde is op de kwaliteit van de teksten die kinderen produceren. Daaruit blijkt dat kinderen na een taalronde complexere zinnen gebruiken, meer structuur aanbrengen in hun teksten en een grotere variatie aan woorden gebruiken.

(Bron: 2020 Tijdschrift Taal, jaargang 10, nr. 16)

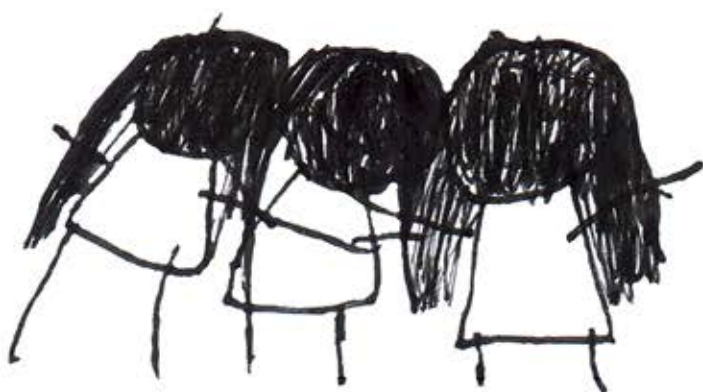
De taalronde wordt door scholen ingezet als onderdeel van het taalonderwijs. Dat kan naast de methode, waarbij onderdelen uit de methode vervangen worden door de taalronde. Maar het past ook binnen thematisch onderwijs waar vakken meer geïntegreerd worden aangeboden. Een taalronde kan dan een manier zijn om een (nieuw) thema te introduceren of te verdiepen of ingezet worden om vakken meer te integreren bijvoorbeeld taal en wereldoriëntatie. Hoewel de taalronde ontwikkeld is om de taalontwikkeling te stimuleren, blijkt in de praktijk dat het doen van taalrondes ook effect heeft op het pedagogisch klimaat in de groep. De betrokkenheid die kan ontstaan als kinderen elkaar vertellen over ervaringen uit hun eigen leven draagt bij aan de verbondenheid en veiligheid. Kinderen leren elkaar op een andere manier kennen. De herkenning en interesse in elkaars ervaringen brengen hen nader tot elkaar.

Elke zaterdag help ik mijn zus met boodschappen doen. Eerst geeft mijn moeder een boodschappenlijst aan mijn zus. En dan gaan we naar de winkel of soms naar de supermarkt. Mijn zus leest de lijst en ik ga de dingen pakken. Boodschappen vind ik niet zo leuk, maar ik blij dat ik kan helpen.

nieuwkomersgroep

Op een praktijkschool doen we een taalronde over ervaringen tijdens je stage. De zes meiden vertellen over hoe het voelt als je steeds kritiek krijgt terwijl je heel erg je best doet. Of over de lunchpauze als je niet weet of je er nu wel of niet bij kunt gaan zitten en wat je dan moet zeggen of doen. Of over collega's die praten over dingen die gisteren gebeurd zijn waar jij niet bij was, waardoor je het gevoel hebt dat je er niet echt bij hoort. Of dat je verplicht zwarte kleding moet dragen, terwijl je daar helemaal niet van houdt. Als de teksten (in dit geval in de vorm van een brief) voorgelezen zijn, zegt een meisje: "Ik wist helemaal niet dat jullie hier ook mee zitten. Waarom doen we deze gesprekken niet vanaf het eerste jaar, je leert elkaar er veel beter door kennen".

groep 4

Wat doet de organisatie Taalvorming?

Individuele begeleiding en in teamverband

Consulenten van Taalvorming begeleiden leerkrachten en scholen die de taalronde willen gaan inzetten. Dat kan op verschillende manieren en we werken dan ook eigenlijk altijd 'op maat'.

Voorbeeldlessen

Belangrijke onderdelen van onze begeleiding zijn voorbeeldlessen en coaching. Een voorbeeldles geeft de leerkracht de gelegenheid om, zonder zelf aan zet te zijn, eens te kijken hoe de kinderen reageren op de verschillende onderdelen van de taalronde, hoe het werkt en waar ontwikkelvragen liggen.

Coaching

Vervolgens gaat de leerkracht zelf aan de slag om de methodiek in de vingers te krijgen en kijken een van ons mee om tips te geven en mee te denken. Op school of bouwniveau denken we mee over de plek die taalvorming krijgt in het onderwijs.

Combinaties met andere disciplines

Naast het begeleiden van schoolteams verzorgen we zelf ook vaklessen voor de groep, waarin we taalrondes en met andere disciplines uit de cultuureducatie combineren. We maken bijvoorbeeld prentenboeken met de groep, werken met een verteltheater of met muziek.

Andere doelgroepen

Waar in dit artikel het woord kinderen staat, kun je ook aan jongeren of volwassenen denken. Zo doen we ook taalrondes met ouders, in het kader van ouderbetrokkenheid op scholen. In de loop der jaren hebben we met veel verschillende groepen taalrondes uitgevoerd: met anderstaligen, ouderen, daklozen, mensen met een verstandelijke beperking, in ziekenhuizen en in de kinderopvang.

Kleutergroep

info@taalvorming.nl
Mauritskade 24
1091 GC Amsterdam
020 6849897
www.taalvorming.nl